
III. ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ

УДК 336.71

УДОСКОНОЛАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМНИМИ КРЕДИТАМИ БАНКУ

**С. М. Фролов, доктор економічних наук;
В. М. Олійник, кандидат фізико-математичних наук;
І. С. Гиренко**

Сучасна фінансова криза визначила необхідність створення механізму управління портфелями проблемних активів у банківських установах. Адже від успішного вирішення цього завдання залежить як відновлення прибуткового функціонування банків, так і відновлення довіри вкладників до банківської системи в цілому. Тому розробка дієвих механізмів щодо нормалізації балансів банків по відношенню проблемних активів на основі економічно-математичних і організаційних заходів сьогодні є найактуальнішим завданням світової банківської системи.

Питанням управління проблемними активами банківських установ приділяється достатня увага у вітчизняній і зарубіжній економічній літературі. Найбільш ґрунтовними є дослідження таких учених, як О. В. Барановський, А. І. Граділь, С. М. Поздняков, М. В. Яшин і багато інших.

Метою даної статті є удосконалення механізму організації управління проблемними активами банку та виявлення основних факторів, що впливають на формування простроченої позичкової заборгованості в банку.

Останнім часом у зв'язку зі значним ростом кредитування юридичних осіб, малого та середнього бізнесу банки все частіше стикаються з проблемою несвоєчасного погашення заборгованості або неповерненням кредиту.

Регулярна робота з позичальниками, як правило, сприяє збільшенню відсотка повернення кредитів. Відомо, що чим раніше банк почне роботу з позичальником, тим більша ймовірність погашення заборгованості. Особливо ефективні превентивні заходи – наприклад, нагадування внести черговий платіж (sms-повідомленням, листом електронною поштою, телефонним дзвінком тощо) [1]. Банки повинні мати систему завчасного вжиття заходів щодо кредитів, якість яких погіршується та вести жорсткий і енергійний процес управління, який запускатиметься певними подіями та здійснюватиметься через адміністрування кредитів і системи виявлення проблем.

Політика банку з кредитного ризику має чітко вказувати, як саме банк працюватиме з проблемними кредитами. Відповідальність за такі кредити може бути покладена на бізнес-підрозділ, яким вони були ініційовані, на спеціалізовану службу стягнення або на обидві служби одразу, залежно від розміру та суті кредиту, а також причини виникнення проблем із ним.

Головними елементами ефективного управління кредитами є:

- ретельно розроблена кредитна політика;
- якісне управління портфелем;
- ефективний контроль за кредитами;

• добре підготовлений, кваліфікований персонал.

До укладання кредитної угоди фахівець банку повинен ретельно проаналізувати кредитоспроможність потенційного позичальника, тобто його здатність своєчасно повернути позичку, вивчити фактори, які можуть спровокувати її неповернення.

Збереження основної суми боргу є одним із головних принципів, якого завжди повинен дотримуватися банк під час здійснення позичкової операції. Тому оцінювання якості

потенційного позичальника є одним із важливих етапів процесу кредитування. При цьому особливе значення має встановлення обґрунтованості кредиту. Жодні додаткові заходи захисту не зможуть запобігти кризовій ситуації, якщо позичка не обґрунтована [2].

Для проведення ефективної кредитної політики банківські установи повинні враховувати слабкі ланки, які, зокрема, пов'язані з методологічними, регламентувальними, організаційними та фінансово-бухгалтерськими чинниками (рис. 1) [3].

Рис. 1. Основні чинники управління проблемними активами банку

Таким чином, у ході аналізу та оцінки виникнення проблемних кредитів було з'ясовано, що їх виникнення обумовлено різними факторами. Деякі з них відображають кредитну політику банку в цілому, а також недостатньо правильний аналіз, структурування кредитів і документацію по кредитах, а інші – вплив несприятливих економічних умов, негативні зміни в регуляції, несприятливі зміни в середовищі, в якому функціонує позичальник.

Саме тому сьогодні, коли Україна виходить із кризи й спрямовує зусилля на стабільне економічне зростання, надзвичайно актуальною є проблема поліпшення якості кредитного портфеля банків, оскільки значна кількість наданих позик не повертається їм своєчасно, що гальмує подальшу кредитну підтримку банками розвитку реального сектора економіки й негативно позначається на темпах і масштабах суспільного виробництва. Станом

на 01.01.2012 р. прострочені кредити банків становили 79,3 млрд грн, або 9,6 % загальної суми їх кредитних вкладень (рис. 2) [4].

З рис. 2 видно, що із 01.01.2008 р. і до 01.01.2011 р. прострочена заборгованість банків в Україні постійно зростала. У 2008 р. порівняно з попереднім вона збільшилася приблизно в 13,6 раза (з 6357 млн грн до 86354 млн грн), тоді як кредитні вкладення банків зросли лише в 1,6 разу (з 485368 млн грн до 792047 млн грн). При постійному зростанні обсягів простроченої заборгованості за кредитами у кризові роки банки скорочували

кредитні вкладення. Ситуація дещо поліпшилася, з 2010 р., коли банки активізували свою кредитну діяльність. За 2010–2012 рр. їх кредитний портфель збільшився на 10,43 %. За весь аналізований період частка прострочених кредитів у загальній сумі наданих банками кредитів коливалася в межах від 1,3 % (на 01.01.2008 р.) до 11,2 % (на 01.01.2011 р.) і залишається значною дотепер. За цих умов банки змушені збільшувати резерви під кредитні ризики, що негативно позначається на фінансових результатах їхньої діяльності.

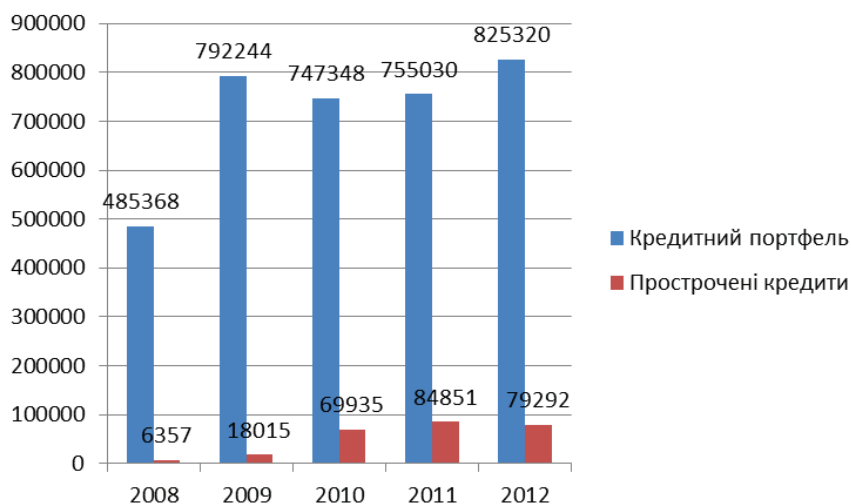

Рис. 2. Динаміка кредитного портфеля та простроченої заборгованості банків в Україні за 2008–2012 рр (складено на основі даних НБУ)

Отже, якість кредитного портфеля значної кількості банків в Україні залишається вкрай незадовільною. Це дає підстави стверджувати, що самого лише досвіду менеджерів банку і їхньої інтуїції нині вже недостатньо для того, аби передбачати можливі розміри простроченої й сумнівної щодо повернення позичкової заборгованості та своєчасно приймати рішення щодо її попередження та зменшення.

Управління проблемною заборгованістю – це досить складний і багатогранний процес, який потребує злагодженої та узгодженої роботи всіх підрозділів банку. Авторське бачення концептуальних засад удосконалення механізму управління простроченою заборгованістю банку подано на рис. 3.

Система управління проблемними кредитами банку – це поєднання організації та ме-

ханізму управління проблемними позичками у кредитному портфелі банку для досягнення поставленої мети та виконання встановлених задач на основі загальноприйнятих принципів.

Процес управління проблемними кредитами містить комплекс заходів, що спрямовані на зменшення долі проблемних кредитів у кредитному портфелі банку.

Поставлена мета передбачає виконання таких завдань:

1. Удосконалення системи банківського моніторингу – своєчасне і точне визначення банком причин виникнення проблем із кредитом і забезпечення погашення в термін основного боргу та відсотків.

2. Регулювання кредитного ризику – застережливі заходи, спрямовані на запобігання виникнення проблемного кредиту, починаючи з

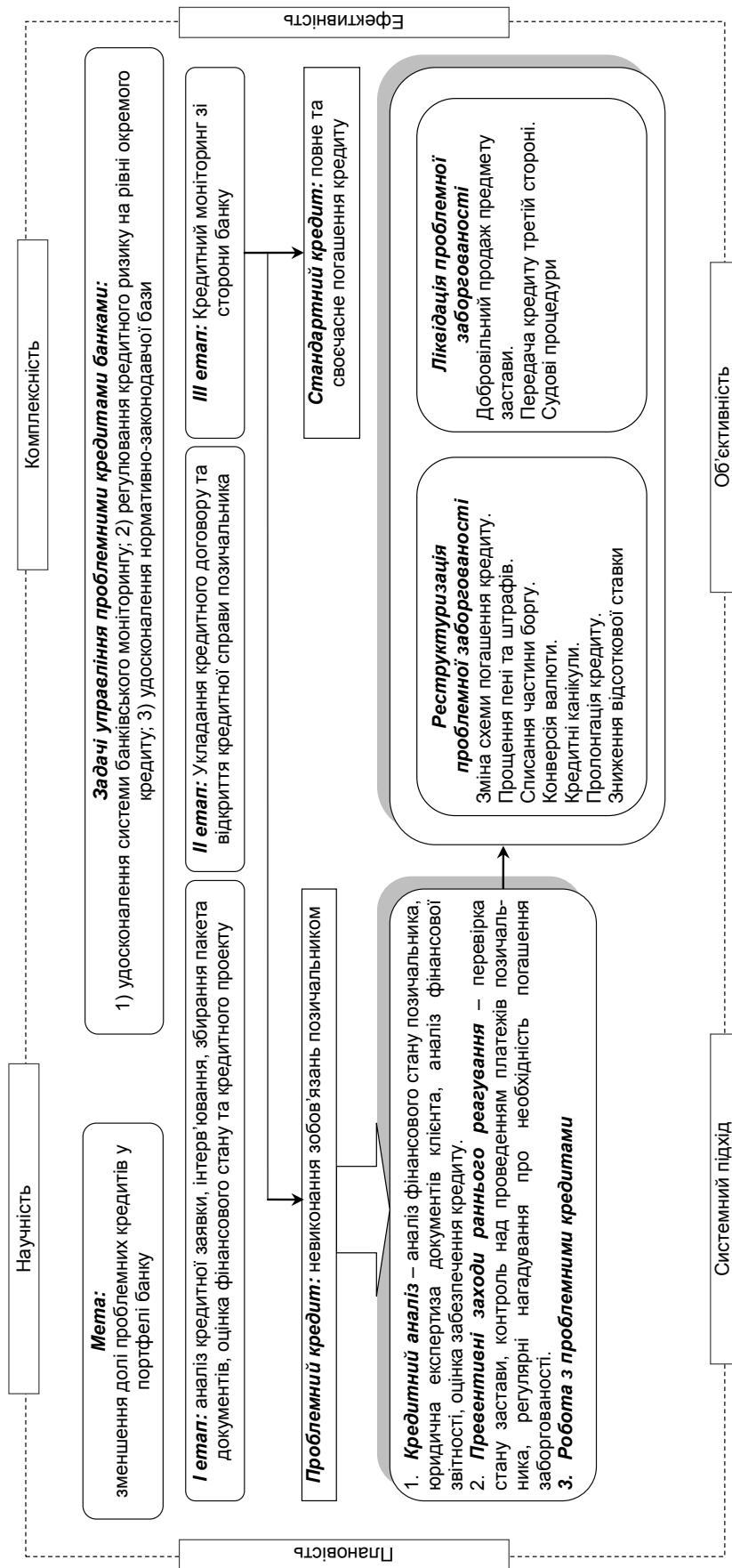

Рис. 3. Система управління проблемними кредитами в банку

моменту звернення клієнта і закінчуючи укладанням кредитного договору і видачі позики.

3. Удосконалення нормативно-законодавчої бази, яка б більш активно лобіювала інтереси банківської системи.

На нашу думку, досягнення поставлених задач повинно базуватися на дотриманні таких принципів, як научність, комплексність, ефективність, плановість, принцип системного підходу і, звичайно, об'єктивність.

Ефективність концепції значною мірою залежить від того, наскільки правильно обрані напрями вдосконалення механізму управління проблемними кредитами банку та які методи для цього використовуються [5].

Управління проблемним кредитом слід починати ще до його формування і при цьому приділяти увагу моніторингу кредитних операцій.

Існує два варіанти виконання кредитної угоди: «стандартний» – повне виконання умов кредитної угоди, своєчасне повернення позичальником наданого кредиту та сплата відсотків, а також «нестандартний» – у випадку віднесення кредиту до групи проблемних, що спричиняє появу цілого ряду додаткових етапів і процедур необхідних для врегулювання даної проблеми.

Банк може використовувати два основні методи управління проблемними кредитами: реструктуризацію кредитної заборгованості та ліквідацію проблемних активів.

Термін «реструктуризація кредитної заборгованості» у сучасних дослідників зводиться до будь-яких змін в умовах погашення зобов'язань або до комплексу заходів, який припускає внесення змін і доповнень до умов фінансування позичальника [6].

Світова практика виробила такі способи реструктуризації: кредитні канікули, зміна схеми погашення кредиту з класичної на ануїтетну, пролонгація кредиту, конверсія валюти, прощення пені та штрафних санкцій, зниження відсоткової ставки та списанням (анулюванням) частини боргу.

Заключним етапом роботи з проблемною заборгованістю є стягнення проблемного кредиту або його ліквідація.

Якість банківських кредитів – один із найважливіших індикаторів стану банківського сектора, тому в умовах конкурентного середовища та нестабільної економічної ситуації в країні кожному комерційному банку необхідно:

- проводити автоматизацію фактичної організації процесу управління простроченою заборгованістю;
- збирати, обробляти й аналізувати якісну (своєчасну та точну) інформацію про позичальника, що зумовлює поліпшення якості та можливості запобігання дефолту банківського портфеля кредитів;
- своєчасно і адекватно реагувати на виявлення проблемних кредитів, використовуючи при цьому найбільш вигідніші та дієвіші методи, способи та механізми управління відповідно до обраної кредитної політики.

Питання управління проблемними активами вітчизняних банків ще не вирішені повною мірою. У зв'язку з цим виникає необхідність подальшого вдосконалення роботи банків з проблемними активами та поліпшення систем кредитного ризик-менеджменту загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Славянський А. В. Управление проблемной задолженностью банка [Електронний ресурс] / А. В. Славянський // Аудит и финансовый анализ. – 2010. – № 1. – Режим доступу : <http://www.auditfin.com/fin/2009/1/Slavanskiy/Slavanskiy.pdf/> – Назва з екрана.
2. Банківські операції : підручник. – 2-ге вид., випр. і допов. / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна [та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза. – К. : КНЕУ, 2002. – 476 с.
3. Слобода Л. Напрями вдосконалення роботи банків України з проблемними активами в посткризовий період / Л. Слобода, Н. Дунас // Вісник Національного банку України. – 2011. – № 4. – С. 46–51.
4. Герасименко Р. Проблемні позики та прогнозування їх частки в кредитному портфелі банку / Р. Герасименко, М. Дегтярьова // Вісник Національного банку України. – 2012. – № 4. – С. 40–46.
5. Поздняков Е. М. Механізм управління

проблемними кредитами банку [Електронний ресурс] / Е. М. Поздняков – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tiru/2009_27/54.pdf. – Названня с екрана.

6. Поздняков Є. М. Теоретичні і прикладні аспек-

ти реструктуризації кредитної заборгованості [Електронний ресурс] / Є. М. Поздняков. – Режим доступу :

http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tiru/2010...Pozdnyak.pdf. – Назва з екрана.

УДК 658.14:65.011.7

ВПЛИВ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ НА ЙМОВІРНІСТЬ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

**С. В. Капітула, кандидат економічних наук;
С. Г. Лисевич; Н. Б. Кормич; М. О. Лосінська**

За останні роки в Україні через процедуру банкрутства було ліквідовано багато підприємств, що негативно позначилося на економіці, дохідній частині бюджету та соціальному положенні в окремих регіонах. Тому існує необхідність дослідити причини і фактори, які впливають на вірогідність банкрутства підприємств.

Дослідженню вірогідності банкрутства і факторів, що впливають на банкрутство, приділяють увагу такі вчені, як О. О. Терещенко [8], І. О. Бланк [4], К. С. Салига [7], А. М. Турило [9] та ін. Вони з різних поглядів досліджують причини банкрутства, пропонують різні методи попередження банкрутства. Однак таке питання, як оцінка впливу показників фінансової стійкості на вірогідність банкрутства досліджено недостатньо повно.

Метою статті є вивчення впливу показників фінансової стійкості підприємства на вірогідність його банкрутства.

Згідно із Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» банкрутство – це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність і задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури [1]. З огляду на це визначення, банкрутство тісно пов'язане з платоспроможністю підприємства. Г. В. Са-

вицька зазначала, що платоспроможність підприємства є зовнішнім проявом фінансового стану підприємства. Внутрішнім проявом є фінансова стійкість підприємства [6]. Таким чином, фінансова стійкість впливає на платоспроможність підприємства, а отже, і на вірогідність його банкрутства. У літературі є різні визначення фінансової стійкості. Наприклад, В. М. Кремень вважає, що фінансова стійкість означає здатність підприємства функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у мінливих умовах внутрішнього та зовнішнього середовища [5]. З погляду О. С. Філімоненкова, фінансова стійкість – це такий стан підприємства, коли обсяг його майна (активів) достатній для погашення зобов'язань, тобто коли підприємство є платоспроможним [10]. Г. В. Савицька трактує фінансову стійкість як такий стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподіл і використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику [6].

Аналогічно до різних визначень існують різні показники, які характеризують фінансову стійкість підприємства. В табл. 1 наведені показники фінансової стійкості, запропоновані різними авторами.